

pqbaqun ki klahang rrgyax ki rhiyal

ywaw na pqbaqun ki klahang rgyax ki rhiyal qaniy ga, wiwan nyux mkilux balay pqbaqan misu qaniy, qaniy uziy ga nyux sruruw squ Sexu ta misuw qaniy, skahul nya 'biru gaga klahang ki mcisal', puqing kinbleqan ywaw na 'ringan pinspangan musa tanux mcisal, skura 'rrgyax ki rrihiyal', 'pqbaqun ywaw na klahang kki' an', 'mubuy lmeliq', 'smku inlungan rhiyal nyux kki' an' ini ga 'smyuk ru mqqasuw' magal kwara tuqiy nya, msqun thuzyay rmuruw kwara ywaw na pqbaqan klahang rrgyax ki rhiyal. ita Tayal hiya ga, wiwan puqing balay pklahang kwara minqyanux, thuzyay hmtuy mwah hmiriq miyup rhiyal, mtmaq uziy, cyux maki twahiq kki' an (pucing na rhiyal, zik na rrgyax, glabang na bnaqiy, ini ga qalang na b' nux), rema nha wayal pqbaqan kwara qaniy la, skahul nha gaga mblaq mlahang rrgyax ki rrihiyal. piyux snku nha ywaw pinqbaqan na klahang, yan nqu ryax kawas pinhkngyan, pin' yugan na kayal, qnxan na qqsinuw ru kk' kuy, kkbalay 'yu na kk' man, nyux mluw squ k' ke hmali ru gaga nha. Ttaya cyux maki rrgyax kki' an nha, nyux si tbuciy psrux kbalay nanak 'gaga na qqalup', spwan nha qyunam, linhuyan na sinl' tan, tmalam mita, smyus ini ga gaga psaniq ru qmasuw sapat, wiwan nyux mblaq mlahang rrgyax ru rrihiyal, ini hriqiy ru pskyuciy.

mh' wiy qu ssquliq na tayal lga, musa mpyut kwara uziy la, balay ga, aki sbiq squ ttaya mlahang rrgyax, qqhuniq, rhiyal, lmeliq pinqbaqan klahang, baq hmtuy puniq ptlom rgyax, mqbaq ru mita pin' yugan rhiyal ki rgyax, thuzyay pngsa mciywaw ywaw na klahang rgyax ki qhuniq. kahul binnrwan biru ru smku binnrwan biru, mqniyat miru pinhkngyan ki qqnxan na qalang, rrgyax, rrihiyal qqhuniq, aki musa 'mubuy mqyanux qnxan ki insuna na qalang Tayal. ywaw pqbaqan klahang rgyax ki rhiyal sraral ga, mqbaq maki qsahuy ngasal nanak, ini nbah mhtuw te tanux, yan qaniy na pinqbaqan ga wiwan cyux mhuqil gaga ki qnxan ta Tayal. qnxan ta misuw qaniy ga, baq m' yuw ru baq mhkangi, trang rmuruw pinqbaqan tuqiy na klahang rgyax ki rhiyal ga, aki mtuliq loziy lalu ki qnxan ta Tayal. mqas mnaga kinbleqan qnxan na kklahang cinbwanan, 'mubuy bniq kinbkisan ta, kinzzik ru pslabang knita, smku qsahuy inlungan na llaqi, khmay llaqi smi inlungan qalang ki rhiyal, spwah pinqbaqan msqun inlungan kwara, aki kbalay ru psrux kklahang ki pngsa kinbleqan na rrgyax, rrihiyal, cinbwan ki qalang ta Tayal.

環境教育與生態保育

環境教育與生態保育為近年來思潮主軸，依據「生態旅遊白皮書」，完整的生態旅遊計劃需整合基於自然、環境教育與解說、永續發展、喚起環境意識、及利益回饋等五個面向，由資源供給者、經營者及使用生態旅遊參與者，共同負責生態旅遊的推動。

原住民族長期與當地生態的互動，居住在山區的原住民族，透過獵區、獵團的組織，占卜、祈福、祭典等儀式，將狩獵行為進行規範，也間接達成保育效果。

因此，當原住民族群逐漸式微時，千百年來所累積的寶貴生態知識也漸漸消失，期待藉由環境教育與生態保育的相關教育訓練，凝聚族人共識，為日後發展生態旅遊之前哨。

mqumah squ mqwas biru'

aring sa mpitu' kawas lga pawsun mqwas biru' ni mama' Yukan qu Takun niya', ruw tehuk mpuw mtzyu' kawas Takun lga, musa' mluw Yaba' niya' mqumah kya qmayah naha', kyalun ni Takun Yaba' niya' mucu, swa' nanak piba'! maki' sami pqwasan biru' ga cingay balay strahu' na sinsiy qu pzyang balay lokah mqzinah, ru baq balay mqwas na squliq! szyon maku' balay, aki' mswa' musa' ku' mluw mqbaq mqzinah, ini' ga musa' mqbaq pzyuga' ma! qlangun maku' balay qu si ptnaq krriyax pqbaqan biru' ru psiking krriyax!

pawngan ni yaba' niya' qu ke' niya' qasa lru, siy ttama' ha, ru ' tama' ha, leqaw misu' pnqzyu'!

maki' qutux nkis ta' raral ga, lokah balay musa' tmqsinuw, ru mutuw sami niya' qsugan iy maki' qu 'nagal niya' qsinuw, balay ga aki' yasa qu strahu' na ita' Tayal rwa! au' ga tehuk qmisan balay ka memaw balay ghzyaq ru ini' baqi musa' mtzyuwaw lga, ini' zyahuq mskyut nniqun kya la, nanu' qu lokah balay musa' tmqsinuw qasa hya' lga, moyay balay musa' ksyuw pagay squliq qqyanux niya' la. nanu' kyalun nqu qutux nkis mucu tay ga! ana su lokah musa' tmqsinuw ga, ungat nanak nniqun su' isu' hya' la! yaqih niya' pawngan qu ken a nkis qasa lru wal si hakas minbswak nanak hlahuuy qu squliq qasa la!

ita' sun mucu mqumah qani hya' ga, nanu' si ga mqumah ta' ga maki' qu nniqun ta', isu' uzi ka mqwas biru' qani ga, nanu' mzyay' su' na mqumah uzi ka yasa siy ptnaq krriyax qu ppqumah miyan, simu ka mqwas biru' uzi ga yasa siy ptnaq krriyax qu pqbaqan mamu, si giway miru' ru psiking, nanu' sawn su ka aki' su' szyon ka musa' mqzinah, ini' ga musa' mqbaq pzyuga' ga, mzyay' su nqu lokah musa' tmqsinuw uzi pi! aring hga pqasun kwara' na gluw ta mucu' talagay lokah balay magal qsinuw mucu ga, ktae l'iy qmisan mskyut nniqun lga, mzyan balay khesit ka si giway musa' ksyuw pagay squliq la. mqwas biru' uzi ga, ktae wkara' qu lokah maeqzinah ru pzyuga' na squliq, pira' balay qu wal naha' scinmuyaw? ungat rwa! nanu' nanak yaqu si balay puzit mqwas biru' ga, kruma' ga magal hakase' kruma', iyat ga magal snsiy pkita' mnbu' squliq, ana balay yaqih lga, galun naha' qu mgsinsiy pbaq biru', ini' ga mgkinsat, nanu' ini' mlux mnkux na qqyanux naha' lrwa! ktae nanak isu' pi!

耕地與讀書

Takun 七歲開始就要念書，十七歲之後跟著父親一起去耕地工作。

Takun 對父親說：「我已經厭倦了每天都要讀書寫字，還有常常考試的生活！」

父親聽了之後說：「我來告訴你一件事。」

「以前祖先有一個人，他很會狩獵，而且他如果有獲得獵物，都會分享給我們，不過到了冬天，寒流來襲，沒有辦法出門去工作，也沒有耕作，那個人必須辛苦地到處找族人借穀子過活。人活在世上，必須要耕作才會有食物吃，讀書也跟耕作一樣，都是做重複的工作。認真讀書、願意學習考試的人，有人成為博士，有人成為替人看病的醫師，有人當教書的老師，也有人當了警察，可以不用為生活煩惱。」

qqnxan sa Bnka'

ini balay ktmaq qu qqnxan sa Bnka' ki qqnxan sa qalang ta' rgyax hiya.
kmal qu yaba' mha 'qutux qutux ryax na sasan, mzibuq saku musa
mtzyuwaw ru gmluw saku glgan maku nanak musa pcyuwgun maku. aring
zibuq balay lga ms'ut qu tuqi' nqu 'san la, ru s'unan na ssquliq qu lingay na
ppcyuwgun maku uzi!'

kmal uzi qu yaya' mha 'qutux qutux sasan sqhut saku zyuwawa na nanam
musa pcyuwgun maku ka pcbag lelaqi' sa pqwasan biru ka twahiq iyal qu 'san
maku qasa. si ga aring tlpaw lga musa saku mtama' cyeyun la.' ru 'malax saku
mtzyuwaw gbyan lga, musa saku pqbag biru sa bzinah krahu pqwasan biru lozi.
si tehuk lhngan lga yasa musa saku mhngaw ngasal. ini saku gmryax ana
qutux!'

kmal qu Buta uzi mha 'qutux qutux ryax mzibuq saku mtuliq musa mqwas
biru, ru malax saku mqwas biru kinryaxan lga, musa saku pqbag biru ka qutux
ubuy pcbag lelaqi' baq miru bbrwan lhan nqu pqwasan biru, si saku tehuk
lhngan mgeru' tmucing.'

kmal lozi qu yaya' mha 'blaq balay qqnxan sa qalang rgyax hiya, ini qhci
na cingay zyuwaw, ini ksu'ut qu kki'an nha, pkita' mtasiq na rrggyax qutux
qutux ryax ka pblaq qsliq ki hi' nhan, phlahun krryax qu kin'uy na ssquliq uzi.'
'ini ksozya' musa mkal hugal qu yaya' maku Ciwas sraral, ru ini ksozya' mwah
gmluw maki ngasal maku sa Bnka' uzi, yalaw gi mtmaq balay nyux s'utun ska'
libu' ngta' qu kki'an hugal ma'.' kmal uzi qu Buta mha 'trang hngawan 'bagan
ga, smozya' saku musa maki qalang rgyax, smozya' saku musa maki kya bsyaq
cikay uzi. maki saku qalang rgyax ga, mutux sami musa lmngyaq llyung na
qalang qu qqsuzyan maku ka lelaqi' ni yata' maku Rimuy, gmluw sami mama'
Yuhaw musa mtzyuwaw qmayah na qwirux nya. hopa' uzi tanux na ngasal ni
mama' Yuhaw, skblaq sami mqzinah ki hmzyapas kya.' 'kruma ga shlnga' sami
qqsinuw tnriq ni mama' Yuhaw, kya qu yapit, para', qbux, mit qnahi ki bzyok
qnhyun, qasun sami balay!'

台北都會的生活

部落和都會台北的生活真的很不樣。

爸爸說：「我每天早起開車去上班，清早時台北都會的交通就已經擁擠不堪了！」

媽媽說：「每天早晨，我必須早起準備出門搭捷運到很遠的學校去教書。放學後，我還要到大學去讀書，直到深夜，才能回到家，一刻不得閒！」

Buta 說：「我每天早起去上學，下午放學後，還要去安親班寫作業到晚上九點。」

媽媽又說：「部落的生活真棒！人們不會因為很多事情而忙碌不堪，能常常遠眺群山使心情開闊、卸下重擔壓力。以前我母親 Ciwas 很不喜歡下山去都市探望親友，也不喜歡來我台北的家暫住，因為她說住台北就好像被關在雞舍一樣痛苦！」

Buta 也說：「放暑假我最喜歡回部落，也喜歡長住部落。在部落時，我會和表兄姊去溪邊游泳，我們也會和舅舅 Yuhaw 去他的水蜜桃園，舅舅家的外院很寬敞，是我們跑步和玩耍的好地方。有時候，舅舅獵到飛鼠、山羌、山羊、狐狸和山豬，我們就會很開心。」

Pinwayaw knita ryax ru spngun qu yuwaw

Cyux qutux pnongan na ke mha 'Baqun mamuw pinwayaw mita musa mha nanu qu p'yugan na ryax qnxan skila, swa simuw ini pinbbaq mita squ ryax misuw qany hiya piy? Swa simuw ini qbaq nanak smpung mita mha qenu qu piyang balay na musa maku syun inlungan mluw piy?'

Ana mha bsyaq balay ru kya msyaw mopuw kbhon kawas qu ke qany ga, Sinngusan nya psbaq hiya ga ana ta syun inlungan lnglung misuw qany uzy na ay, yasa qu nyux pslhaw ita mqyanux squliq babaw na cinbwanan qany mha, pinbbaqiy balay mita qu hintgan ywaw na babaw rhyan qany ru kholiy kya musa smpung qu tuqy na sngusun su smryut, nway su baqun crqyas qu htgan na inyugan ryax babaw nya.

Pira na knita ta babaw kayal te byaqan wagi, cyux memaw mqalux qu yulung msuru lga, siy su 'kory baq mha yat pqlu mqwalax lru, snama su minblaq smpung qu yuwaw aki su pcywagun; Minkahun te llaw mkilux na behuy msbehuy lga, siy baqiy mha musa mkilux qu kayal lru, sknama su ps'un smli sa melaban qu ttahuk ru nnbwan su qsya, nway su ini nkux na qsya sa mtrngu na ryax.

Nyux ta mqyanux sa yang qany ini ta nmay baq pint'yugan nya ryax babaw cinbwanan qany ita squliq ga, crqyasun ta mstnaq qu spqasan ini uzy ga mslqat ru mqapuh tqzinut na qnxan, baha hmswa yasa hiya ga, minkahun sa hityalan qmhut na llingay rhyal na qalang kni'an ta. Skila ga kinbleqan na utux ru 'agan ta qoyat ga, musa sika sp'ulah ta sa innama ta baq smryut ywaw te glyang, pira na qutux kkayal mha 'mnaga ta rraw na Utux kayal ga, sika minnama ta smsum nanak ha' rwa?

Ktan su qtahi hmakut smli nniqun iy ryax bagan ga, nway ta ini k'wiy na nniqun te qmisan mha; Mstunux na alis uzy ga msciwon kbalay kki'an nya bling ga, nway ta ini nkux na kki'an ta mqyanux mha piy; Nanu yasa ita ka maki balay kinbbaqan inlungan mqyanux na squliq hiya lga, nyux ta tgska squ ini baqiy pt'yugan na babaw rhyal misuw qany ga, son ta nanu balay musa baq minnama blaq smsum qu yuwaw llingay ta ru 'naga ta hhtgan miyaq na l'ux yuwaw babaw rhyal nyux ta ki'an cinbwanan qany! Pkbagan hazi la wah!

分辨時候與審量自身

古早曾經有話說：「你們知道分辨天地的氣色，怎麼不知道分辨這時候呢？你們又為何不自己審量，甚麼是合理的呢？」這話雖說已是千餘年前的事，但其真意仍可以應用於今時，就是提醒人要察驗世界所發生的事件，從而可以判斷用甚麼合理的方法應付未來的事變。就如一見黑雲從西起蓋天而來，便可知大雨將要驟降，則當作未雨綢繆之計；而南來的熱風吹身，即可知天候將趨燥熱，則宜及早預備引用之水，以免遭受臨渴掘井的憂苦。

人生處在這麼樣演變無常的世界裡，所遭到際遇的榮枯，是常受客觀環境的影響。然而未來的命運與幸福，卻也常繫於自我合理的明智抉擇，不是曾有所謂「天助自助」的話嗎！

看螞蟻在夏日儲備糧食，是防備嚴冬覓食的困難啊；狡兔巧妙地營造三窟，不就是求取避難安身的所在嗎？那麼稱為萬物之靈長的我們人類，處在如此多難之秋の末世，當該如何通達時務，用最奇妙合理的設定，來應付未來世態的劇變呢？夏天近了呀！